

ANDERSON, J. - DUNCAN, S. - HUDSON, R. (eds.), *Redundant Spaces in Cities and Regions? Studies in Industrial Decline and Social Change*; Institute of British Geographers Special Publication n° 15; 354 pp. Londres 1983.

A Redundant Spaces in Cities and Regions?

J. Anderson, S. Duncan i R. Hudson recullen un total d'onze articles que tracten d'alguna manera el que s'ha escollit com a títol del llibre: l'existència, en les ciutats i regions, d'espais que, amb el desenvolupament del capitalisme, s'han convertit en espais superflus, en espais innecessaris per al procés productiu o en espais necessaris en tant que es troben en una decadència progressiva. Els autors dels diferents capítols, majoritàriament integrats en el sistema universitari britànic, desenvolupen temes relacionats amb la producció industrial, la reproducció de la força de treball i els conflictes polítics que se'n deriven, situant els seus exemples a la Gran Bretanya després de la segona guerra mundial (excepte en el capítol en què es parla de l'època victoriana).

A la introducció, Anderson, Duncan i Hudson glossen la unitat de tres aspectes de la societat, aspectes que sovint se separen com si fossin independents. Els aspectes socials, econòmics i espacials són indissociables i s'han d'estudiar conjuntament per tal de comprendre el procés de decadència industrial i els canvis que s'esdevenen en ciutats i regions (p. 9). Aquest és un dels elements que dona unitat als diferents capítols. L'altre element «unificador» és el fet de situar el desenvolupament del capitalisme (en els seus aspectes de producció i reproducció) com el motor de base de les relacions entre la decadència econòmica de Gran Bretanya

i el tipus de canvis que es produeixen en les ciutats i regions que la integren.

Partint d'aquestes dues premisses, els editors han escollit autors i temes força representatius dels corrents que, dins de la geografia britànica, estudien les causes i els efectes del desenvolupament actual de la indústria: reestructuració de sectors; formació d'espais (sovint al centre de la ciutat) on s'acumula la desocupació, el deteriorament dels edificis i la pobresa; divisió dels treballadors en «centrals» i «perifèrics»...

K. Morgan i A. Sayer estudien a «Regional inequality and the State in Britain» (cap. 2) els efectes espacials del desenvolupament desigual. Directament imbricat en l'evolució del capitalisme, el desenvolupament desigual provoca desocupació, desindustrialització i pèrdua de la base econòmica en comunitats on anys abans havia situat les esperances del creixement. Aquest és el cas de la indústria de l'alumini a South Wales, on es tanquen als anys 80 empreses abonades anys abans tant per l'Estat com pels sindicats: el desenvolupament econòmic de la Gran Bretanya converteix en superflus i innecessaris uns llocs de treball i unes instal·lacions clau en èpoques anteriors.

Per trobar elements que ajudin a comprendre la decadència d'algunes zones urbanes, A. Friedman remarca, a «Social relations at work and the generation of inner city decay» (cap. 3), la importància de les relacions entre empresaris i obrers: els empresaris creen l'ambient necessari per dividir els treballadors entre «centrals» (indispensables per obtenir beneficis a llarg termini) i «perifèrics» (necessaris, però fàcilment reemplaçables). Aquesta estratègia empresarial, unida al moviment d'oposició per part dels obrers i a

la inestabilitat del mercat, és el que contribueix a la decadència desigual de les ciutats: mentre alguns barris conserven el seu nivell econòmic, d'altres cauen en una ràpida deterioració perquè s'hi localitza la força de treball «perifèrica».

L'estudi de l'economia de Lancaster que L. Murgatroyd i J. Urry fan a «The restructuring of a local economy: the case of Lancaster» (cap. 4) és un exemple de com queda afectada una economia local quan els sectors que hi predominen estan en reconversió. És una mostra més, com trobem al llarg de tot el llibre, de la impossibilitat de comprendre els canvis locals i regionals si ens mantenim en aquesta escala d'anàlisi. Qualsevol canvi en una comunitat o una regió és en realitat una conseqüència de l'evolució del capitalisme en els darrers anys (nova divisió espacial del treball, nou model d'acumulació i d'inversió...).

A «Industrial decline, restructuring and relocation: Aston and the Great Victorian Depression» (cap. 5), N. Rogers analitza l'àrea de Birmingham a final del segle XIX i hi remarca els paral·lelismes amb la situació actual. Tant a nivell de problemes com de solucions, les crisis industrials tenen força punts en comú: tancament d'empreses, reconversió de sectors, introducció de noves tecnologies i nous sectors de creixement; fins i tot a nivell de política local, els debats se centren en els dos casos en problemes de despesa pública, en la necessària intervenció de l'Estat per superar la crisi.

Des d'un enfocament autonomista, que atorga a la classe obrera la possibilitat de refusar el treball i emfasitza la importància del lloc de reproducció dins la lluita de classes, D. Byrne i D. Parson analitzen, a «The Sta-

te and the reserve army: the management of class relations in space» (cap. 6), la creació d'un exèrcit de reserva estancat. Aquest grup social (compost de treballadors «perifèrics» i d'aturats) queda relegat per mitjà de les polítiques d'habitatge de l'Estat a uns «espais de reserva» delimitats dins de la ciutat.

Amb «Industrial change, the domestic economy and home life» (cap. 7), S. Mackenz i D. Rose remarquen la relació existent entre lloc de treball i lloc de residència. Des d'una perspectiva històrica, analitzen un grup social, les dones, com les millors representants de les relacions entre les activitats a casa i al treball. I enraonen a favor de la necessitat d'entendre les activitats i lluites específiques de les dones per tal de poder comprendre correctament qualsevol procés econòmic i/o social que es doni en l'espai.

Al capítol vuitè, «Racial conflict, industrial change and social control in post-war Britain», J. Doherty toca el tema dels treballadors negres, atrets en època de creixement industrial i rebutjats amb tota mena de traves quan la crisi afecta la indústria. Formen part, juntament amb les dones i els joves, de les masses de desocupats i semicupats; però en alguns casos s'han oposat de forma violenta a la ciutat i l'Estat que els margina. Això ha provocat clares mostres de racisme tant per part de la població com per part de l'Estat, que intenta solucionar els conflictes racials a través de lleis i de repressió física.

P. Smith i P. Brown analitzen a «Industrial change and Scottish nationalism since 1945» (cap. 9) el ressorgiment del nacionalisme escocès lligat a la crisi industrial. El debilitament econòmic de les classes treballadores fa perdre suport de base al *Labour Party* i, tot i no definir-se com a partir de classe, el

Scottish Nationalist Party guanya posicions. Els autors estudien com, en les zones més afectades per la crisi, on el moviment obrer era molt actiu, els nacionalistes van prenent importància fins a ser la primera força política.

Un bon exemple de les contradiccions entre política local i política estatal és el que esbossa F. Robinson a «State planning of spatial change: compromise and contradiction in Peterlee New Town» (cap. 10). Donant suport a una iniciativa per a diversificar l'economia, l'Estat promou la creació d'una nova ciutat en una zona de mines de carbó: Peterlee; però els interessos de l'empresa minera el decanten cap a fer-ne una ciutat per a miners, pocs anys abans que el carbó perdi la seva importància com a font d'energia. L'enfrontament entre els interessos locals i els de les grans empreses i directrius estatals fa que la iniciativa fracassi i Peterlee passi de possible centre regional a ciutat on s'acumula la mà d'obra «perifèrica».

A «Local economic policies: trying to drain an ocean with a teaspoon» (cap. 11) A. Cochrane explica els esforços dels governs locals per atraure indústria que ajudi a superar les situacions de desocupació existents. Les polítiques locals socialistes intenten solucionar els problemes sense haver de recórrer al govern central i enfrontar-s'hi, i van dirigides més a la millora de condicions de treball i de vida que a la creació d'ocupació. Aquest darrer punt es fa molt difícil per la capacitat financera que les autoritats locals poden atraure.

Finalment, al darrer capítol, «Geography as ideology and the politics of crisis: the Enterprise Zone experiment», J. Anderson analitza de forma crítica la delimitació d'*Enterpri-*

se Zones, zones de reincentivació industrial a través d'exempcions fiscals i supressió de taxes. Com a instrument del govern conservador, les «zones d'empresa» provoquen greus desequilibris al seu voltant i són discutibles els avantatges que es produeixen a llarg termini al seu interior. Políticament, Anderson ho veu com un instrument que ajuda a dividir l'oposició i el moviment obrer ja que crea diferències entre treballadors segons la seva ubicació.

Redundant Spaces in Cities and Regions? és un llibre interessant per dues raons principals. En primer lloc perquè, com dèiem al començament, dona una panoràmica força completa de les causes i els mecanismes que han convertit alguns espais en superflus i innecessaris, espais que anteriorment havien estat indispensables per al creixement econòmic de l'àrea o del país.

En segon lloc, el llibre té interès pel que aporta dins del camp de la geografia industrial. Massa sovint aquesta subdisciplina s'ha limitat a estudiar la distribució de les activitats manufactureres sobre l'espai sense tenir en compte elements de la societat, com les relacions de classe o de gènere, que influeixen decisivament en molts dels aspectes de la indústria. Tots els qui han col·laborat en el llibre entenen la geografia industrial com un seguit d'interrelacions entre els aspectes socials, econòmics, polítics i espacials que conformen la societat. I són els processos de causa-efecte entre aquests aspectes el que s'ha de fer evident per comprendre a fons l'evolució actual de tots els components de la indústria.

Isabel Clos

Llicenciada en Geografia
Universitat Autònoma de Barcelona